

Fördelarna med EU-medlemskap för svenska företags handel

Henrik Isakson, Cemille Üstün

Augusti 2024

Sammanfattning av resultaten

- Svenska företag ser i sin internationella affärsverksamhet tydlig nytta av Sveriges EU-medlemskap. Det är enklare att bedriva handel inom EU än med världen utanför och det är framför allt stora företag som uppskattar EU-medlemskapets fördelar
- Ytterst få företag upplever att det är enklare att göra affärer med omvärlden. Vissa typer av affärer uppges dock ungefär *lika svåra* inom som utanför EU.
- Största nyttan ses när det gäller frånvaron av tullar och tullkontroller inom EU. Även när det att slippa anpassa sig till andra länders produktregelverk uttrycker många företag nytta av EU-medlemskapet.
- På fyra områden är det endast något flera företag som uppger att EU-medlemskapet har betydelse än det är som anser det vara egalt i sammanhanget. Tjänstehandeln är ett sånt område, vilket var förväntat då EU inte lyckats skapa en integrerad tjänstemarknad än. En jämförelse mellan svaren för varuhandel och tjänstehandel i enkäten visar hur den fria rörligheten för varor kommit längre än motsvarande frihet för tjänster
- Ett annat område där skillnaden inom och utom EU inte är stor är finansiella frågor, där den avgörande faktorn oftast inte är om en transaktion sker inom EU eller ej. Även gällande immaterialrätter uppger många att frågan om det sker inom EU eller ej är egal.
- Märkligt att notera är att så många företag, trots den fria rörligheten inom EU, inte anser att de är lättare att skicka personal på tjänsteresor/stationera dem utomlands inom EU än utanför unionen
- Ett område sticker ut, är att de flesta företag anger att EU-medlemskapet är egalt för datahantering och att använda IT-lösningar. Det vill säga att det spelar ingen roll om verksamheten ifråga sker inom eller utom EU. Nya regelverk (Data Governance Act, Data Act och Digital Markets Act) kan, när de väl börjat tillämpas i praktiken, underlätta användning och delning av data inom EU.
- Den speciella situationen med Norge, som är med i EU:s inre marknad men inte del av själva EU, och som samtidigt är en av vår största handelspartner, bidrar troligen till att företagens bild av fördelarna med EU-medlemskapet underskattas. Om det enda land man handlar med utanför EU är Norge så kanske man ser begränsade fördelar med EU-medlemskapet
- Generellt sett uppskattar företagen EU-medlemskapet mer ju större de är. Andelen företag som svarar att en viss aktivitet är enklare inom EU än utanför stiger överlag med företagets storlek. Det kan rimligen förklaras med att större företag har mer kontaktytor mot omvärlden och på fler områden och därmed också större erfarenhet av olika slags problem.
- De största företagen (250+ anställda) svarar överlag i betydligt högre utsträckning att de ser fördelar med EU-medlemskapet. När det gäller tulladministration uppger nästan 100 % av dem att det är lättare inom EU.
- Det finns inga tydliga mönster i svaren baserat på vilken bransch företagen tillhör

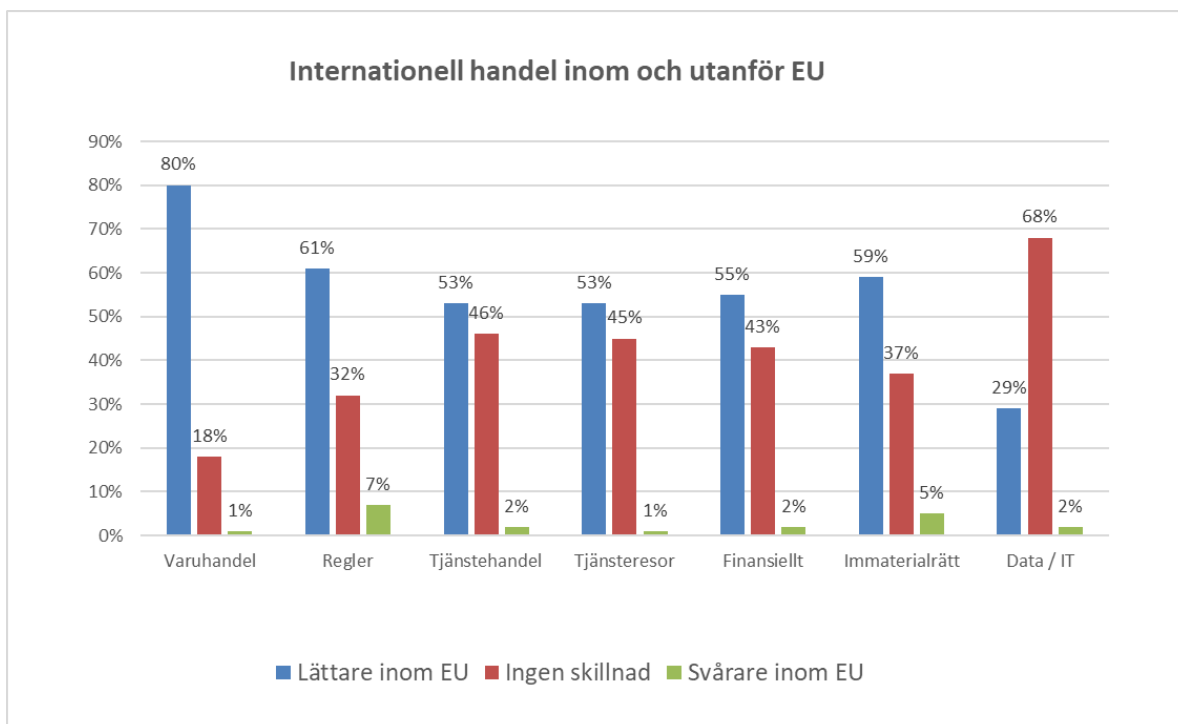

Diagram 1. Svenska företags syn på frågan om en viss verksamhet är lättare eller svårare inom EU än i affärer med tredje land

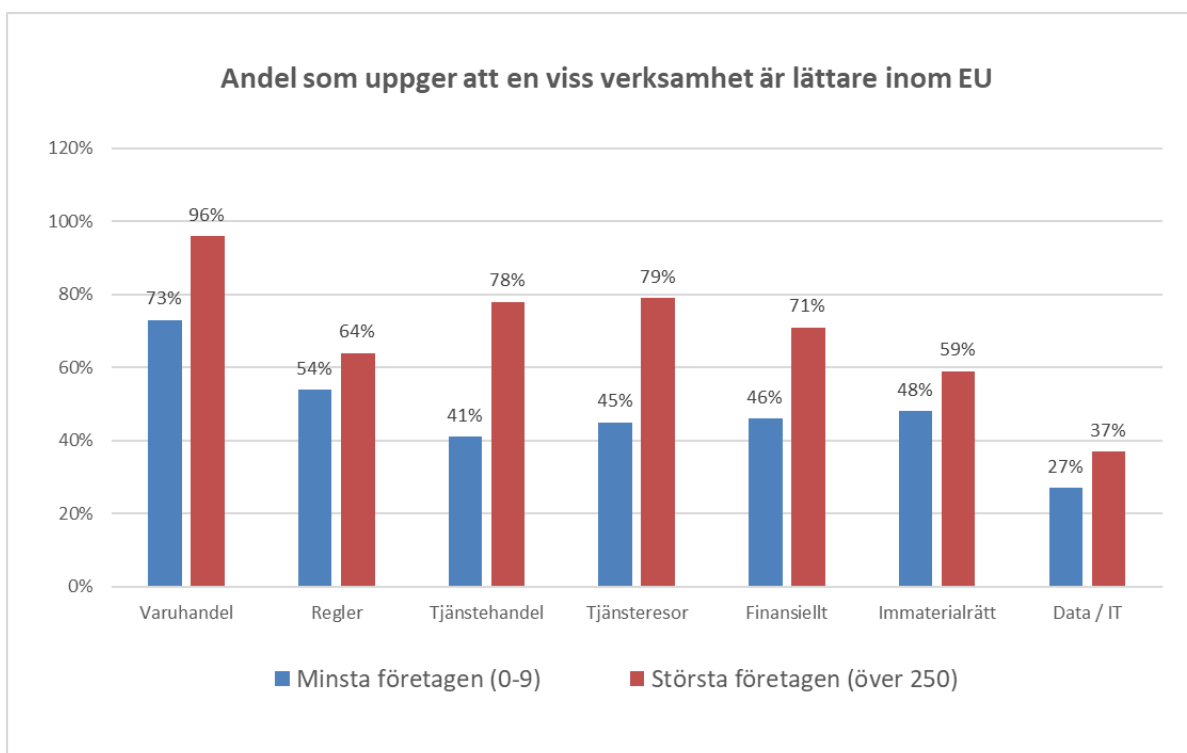

Diagram 2. Svenska företags (uppdelade på de minsta respektive största i vår panel) syn på frågan om en viss verksamhet är lättare eller svårare inom EU än i affärer med tredje land

Om undersökningen

Vi har frågat om hur pass lätt det är att genomföra vissa aktiviteter kopplade till internationell handel inom EU respektive gentemot icke EU-länder. Syftet var att undersöka i vilken mån och på vilka sätt företagen upplever att EU-medlemskapet gör praktisk skillnad.

Den exakta frågan vi ställt är "Om du tänker rent generellt, skulle du säga att nedanstående aktiviteter är lättare eller svårare att genomföra inom EU jämfört med i länder utanför EU?".

Webbenkät med SN:s företagspanel pågick under perioden 22 april – 17 maj 2024 och antalet företag som resultaten baseras på nedan är de 302 företag som uppgav att de har handel med länder såväl inom som utanför EU och som därmed har förmågan att jämföra de svårigheter vi var intresserade av att undersöka.

Företag som svarat att frågan inte är relevant för dem eller att de inte vet ingår inte i redovisningen nedan. Denna baseras alltså endast på företag som angivit ett svar. Svaren kan vara att det är (1) lättare inom EU, (2) svårare inom EU eller att det (3) inte spelar någon roll.

Med något enstaka undantag går det inte att urskilja mönster för svaren från olika branscher, vilket gör att dessa inte kommenteras nedan. Däremot syns ett mönster för storleken på företagen, vilket redovisas i analysen.

Nedan går vi igenom en fråga i taget, där rubriken motsvarar hur frågan ställdes.

Sända/ta emot varor över gränserna (hantera kontroller, gränshinder ody)

Denna fråga gäller alltså tullformaliteter, eller handelsprocedurer på handelspolitiskt språk, samt andra regler och processer som hänger samman med export och import av varor. Då EU inte har några interna gränskontroller för varor och sådana existerar i hela övriga världen, även gentemot Norge, så kan man förvänta sig att svaren skulle visa att företagen upplever EU-intern handel avsevärt enklare. Förutom att slippa gränskontroller inom EU slipper företagen även betala tullavgifter då all EU-intern handel är 100 % tullfri.

80 % av företagen uppger att frånvaron av dessa slags kontroller underlättar handeln inom EU, medan endast 1 % uppger att det är lättare att handla med omvärlden. 18 % säger att de spelar ingen roll, vilket kan tolkas som att de inte upplever denna slags administration som så tung att de fäster någon uppmärksamhet vid den.

Större företag svarar i högre grad att frånvaron av gränshinder är en fördel än vad mindre företag gör. Bland de största företagen (+250) uppger nästan alla (96 %) att detta är en fördel. Med tanke på att de större företagen har de större handelsvolymerna så betyder detta att EU:s (världsunika) gränslösa interna handel verkligen underlättar varuhandeln i EU.

Anpassa sig till gällande regelverk och standarder

Denna fråga gäller "allmän byråkrati" när varor (och tjänster) behöver anpassas till olika marknadens regler för att få säljas. Det kan gälla andra länders regler vid export eller att de ska uppfylla det egna landets regler vid import. Regler i det här sammanhanget är såväl bindande lagar som EU-förordningar och standarder samt även de processer som är kopplade till att visa att man uppfyller de krav som ställs samt metoder att visa det uppfyllts, såsom certifieringar och märkningar.

Inom EU är de flesta lagkrav på varor harmoniserade medan för återstoden av krav gäller principen om ömsesidigt erkännande, vilket betyder att anpassning av varorna inte ska behöva ske. För tjänster är det i huvudsak inte harmoniserat men även där råder principen om ömsesidigt erkännande. Detta ska göra det lättare för företagen att uppfylla olika krav genom att de slipper anpassa sin produkt. Å andra sidan har EU på många områden, exempelvis inom klimatfrågor och regleringen av den digitala ekonomin, mer långtgående krav än stora delar av omvärlden. Kraven kan vara svåra att uppfylla vilket gör att någon kan uppleva det som enklare att handla med omvärlden även i det fall anpassningar av produkten behöver ske.

61 % av företagen uppger att det är lättare inom EU, medan 32 % uppger att det inte är någon skillnad och 7 % uppger att de är svårare inom EU. Större företag uppger i högre grad att de upplever det enklare inom EU än de minsta företagen men skillnaderna är inte stora. Rimligen kan detta förklaras

med att de större företagen generellt handlar med mer komplexa produkter och sådana är mer reglerade så de tjänar mer på att slippa anpassa sig till divergerande produktregler.

Samtidigt uppger alltså hela 32 % att de inte ser några fördelar med detta. Kan detta bero på att EU på många områden har mer långtgående krav än stora delar av omvärlden? Kraven kan vara svåra att uppfylla vilket kan göra att fördelarna med att slippa anpassa sina produkter delvis äts upp av regelkrånglet? Eller att det fortfarande finns en hel del särregler kvar i olika sammanhang? Förbättringspotential ser i alla fall ut att finnas.

Köpa och sälja tjänster

Den här frågan rör EU:s frihet för tjänstehandel. Tjänster är ett brett begrepp, och omfattar allt från kunskapsintensiva tjänster till servicetjänster. Och tjänster handlas dessutom på olika sätt, genom internet eller investeringar på plats eller resa till kunden ifråga osv. Frågan blir därmed väldigt bred.

Tjänstehandeln är, som nämnts ovan, inte harmoniserad såsom varuhandeln. Och det finns betydligt fler hinder för tjänstehandel än varuhandel inom EU, samtidigt som det inte ska finnas direkt diskriminerande lagar.

Det visar sig att det är ungefär lika många företag som upplever tjänstehandeln som lättare inom EU som det är som upplever det som egalt om det sker inom eller utom EU, 53 % respektive 46 %. 2 % upplever det som svårare inom EU. Det är dock skillnad på de större företagen, där upplever hela 78 % att det är lättare inom EU och bara 16 % att det är egalt.

En positiv tolkning av detta är att tjänstehandeln med omvärlden är ganska liberaliserad så skillnaden om en viss affär sker utanför eller innanför EU är begränsad. Särskilt med tanke på att en stor del av handeln sker med länder som Norge och Storbritannien, vars regler för tjänstehandel är mer eller mindre identiska med EU:s. En negativ tolkning skulle istället kunna vara att det återstår mycket arbete med att liberalisera tjänstehandeln inom EU.

Skicka personal på affärsresor, utlandsstationeringar o dyl

Möjlighet att skicka personal på tjänsteresor (säljresor, inköpsresor, mässor, förhandlingar om kontrakt osv) och även att stationera dem i annat land är avgörande för många företags möjligheter att verka. Med tanke på den fria rörligheten inom EU, där det råder visumfrihet och oftast inga gränskontroller och där det inte krävs tillstånd för att arbeta i ett annat land, borde detta vara lättare inom EU. Dock begränsas rörligheten ibland av att akademiska examen eller yrkeskvalifikationer inte erkänns i andra länder, så de facto är det inte alltid helt lätt även inom EU.

Det visar sig att 53 % av företagen upplever detta enklare inom EU men hela 45 % tycker det är egalt (1 % uppger att det är svårare inom EU). Det är anmärkningsvärt att så många företag inte förefaller uppskatta den fria personrörligheten inom EU, de upplever alltså att problemen med resor utanför unionen är relativt hanterbara. Bland de största företagen är bilden dock en annan. Där uppger 79 % att det är enklare inom EU och endast 17 % att det är egalt. Med tanke på att de flesta affärsresenärer och utstationerade personer jobbar för större företag så betyder det att den fria rörligheten ändå tycks ha reell betydelse på detta område.

Lösa finansiella frågor (betalningar, försäkringar o dyl)

Inom EU råder fri rörlighet för kapital och det gäller även kapitalrörelser till eller från tredje land. Det innebär att det inte får finnas begränsningar för medlemsstater att göra direktinvesteringar och andra finansiella transaktioner. Så sent som våren 2024 kom ett direktiv som gör det möjligt att överföra pengar på tio sekunder när som helst under dygnet mellan medlemsstater. Trots detta finns det områden som där kapitalet inte rör sig fritt. Det är näst intill omöjligt att få bostadslån i ett annat land eller att köpa försäkringar i andra länder då de finansiella institut som erbjuder dessa tjänster har en affärsmodell som baseras på kännedom av den lokala marknaden.

55 % av företagen upplever att det är enklare inom EU medan 43 % tycker det är egalt (2 % uppger att det är svårare inom EU). Det finns inget tydligt mönster när det gäller företagens storlek utan den gruppen som är mest positiv till EU i detta sammanhang är gruppen företag med 10-49 anställda.

Skydda immateriella rättigheter (varumärken, patent, upphovsrätt o dyl)

För många företag är varumärken och patent deras viktigaste tillgångar, det är där deras största värden ligger. Immateriella rättigheter (IPR) regleras huvudsakligen nationellt samt i globala fora, som WIPO och WTO. EU har dock en roll, bland annat i det harmoniserade varumärkesskyddet och i det relativt nya "patentet med enhetlig verkan" (där 18 EU-länder samarbetar)

59 % svarar att det är lättare inom EU medan 37 % tycker det inte spelar roll (5 % säger att det är svårare inom EU). Stora företag har en mer positiv uppfattning om EU-medlemskapets betydelse och det är betydligt fler stora företag än små som över huvud taget uttrycker en åsikt i frågan (fler av dem lär vara berörda). Tillverkningsindustrin har också en mer positiv uppfattning av EU:s betydelse för deras immaterialrättigheter, 67 % uppger att det är lättare inom EU.

Skicka data, använd IT-lösningar

Frågan gäller hur pass svårt det är för företagen att använda olika slags IT-lösningar och skicka data och information fritt till sina kunder, leverantörer mm utan ingrepp från olika restriktiva regelverk. Att frågan är aktuell kan ses i den flora av lagar på området som tagits fram nyligen inom EU (Data Governance Act, Data Act, Digital Markets Act) samt den lite äldre GDPR, men även genom den mängd datalokaliseringsskrav som framför allt många utvecklingsländer infört på senare år. Data har blivit politik och det mesta tyder på att den utvecklingen kommer fortsätta. Men *inom* EU är det meningen att data med de nya regelverken ska kunna röra sig fritt, som en slags femte frihet.

Siffrorna tyder dock på att företagen ännu inte upplever att det är någon större skillnad på om denna typ av aktiviteter sker inom EU eller gentemot tredje land och detta är det enda område där så är fallet. 68 % av företagen säger att det inte är någon skillnad, medan 29 % säger att det är lättare inom EU och 2 % att det är svårare inom EU. De största företagen verkar dock i högre utsträckning uppskatta den fria rörligheten för data inom EU, 37 % av dem säger att det är lättare inom EU. Även bland dessa företag uppger de flesta dock att EU-medlemskapet inte har någon betydelse.

När det gäller branscher kan man notera att det bland de rena tjänsteföretagen (och där ingår IT-sektorn) finns något fler både som anser att det är lättare inom EU och svårare inom EU. 34 % svarar att det är lättare medan 6 % att det är svårare. Det lär bero på att dessa företags verksamhet i högre grad påverkas av de digitala regleringarna och att de därmed har fler åsikter om dem. Om vi haft rena IT-företag i en egen kategori skulle svaren kunnat vara tydligare, nu kan vi däremot bara ana en tendens.

Större företag uppskattar fördelarna med EU och inre marknaden mer

Sammantaget ser vi att andelen företag som svarar att en viss aktivitet är enklare inom EU än utanför stiger överlag med företagens storlek. Det kan rimligen förklaras med att större företag har mer avancerade produkter, fler kontaktytor mot omvärlden på fler områden och därmed också större erfarenhet av olika slags problem.

Det är framför allt inom områdena tjänstehandel, personrörlighet och den fria rörligheten för kapital som de större företagen har en mer positiv syn på EU:s betydelse. 70-80 % av de större företagen uppger att EU och inre marknaden har betydelse, betydligt mer än för de minsta företagen där endast 40-50 % uppger detta.

Att framför allt stora företag uppskattar dessa möjligheter betyder att det är de stora export- och importflödena som påverkas positivt. En stor del av Sveriges samlade handel påverkas alltså positivt av EU och dess inre marknad. Men småföretagen uppfattar uppenbarligen inte att de gynnas på samma sätt. Med tanke på småföretagens viktiga roll, inte minst som jobbskapare, är detta en viktig insikt att ta till sig.

Frisvar

21 frisvar lämnades in. Dessa rörde till största delen den första frågan, om tulladministration vid varuhandel. Samtliga dessa kommentarer pekade på att det var mycket enklare inom EU, och att även Norge (som står utanför EU:s tullområde) är svårt. Några kommentarer gällde fördelarna med minskad anpassning för olika produktregelverk för varor vid EU-intern handel. Två kommentarer pekade på motsatsen, nämligen att EU:s regelverk skapar problem för företagen.

Norgeaspekten: källa till att fördelarna med EU underskattas?

Norge är vår näst största handelspartner och många småföretags enda marknad utöver den svenska. Det har betydelse för tolkningen av svaren.

För den första frågan, om tullformaliteter och tullavgifter, är det skillnad mellan EU och inre marknaden, dvs det som gäller i EU gäller inte i Norge, då Norge står utanför såväl EU:s tullunion som EU:s tullområde. Detta märks i den dagliga varuhandeln med Norge och företagen kan se den positiva skillnad EU-medlemskapet ger, när de noterar hur mycket enklare vissa transaktioner är med exempelvis Finland och Danmark än med Norge.

För samtliga övriga frågor avser "EU" inre marknaden och då gäller samma regler inom EU som i Norge. Därmed kommer en del företags svar utgå från att Norge (korrekt) utgör "icke EU" även om Norge på många sätt är en del av EU regelmässigt. Det kan leda till att företagen svarar att det inte är någon skillnad på om ett land är med i EU eller ej.

Ett rimligt antagande är därför att andelen företag som uppskattar EU-medlemskapets fördelar hade varit högre om inte Norge speciella situation hade funnits med i bilden.

Slutsatser

Inom EU:s inre marknad ska det råda fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital. Motsvarande totala öppenhet finns inte i förhållande till övriga världen och inte heller *inom* någon annan region. Förutsatt att detta fungerar i verkligheten borde företagen uppleva det lättare att göra internationella affärer inom EU än med länder utanför. Och det tycker företagen också.

Mycket få företag uppger att det är lättare att handla med omvärlden, Den minoritet som inte svarar att det är lättare inom EU svarar alltså att det är egalt. Därmed har EU verklig betydelse.

Med det sagt är det uppenbart att mycket arbete återstår, både när det gäller att genomdriva reformer, upprätthålla rådande regler samt att informera företagen om dess rättigheter så att det inte finns onödiga handelshinder inom EU.

För mer om vad som kan göras för att förbättra EU:s inre marknad, se Svenskt Näringslivs förslag [här](#)